

AXBOROT XURUJLARI, “OMMAVIY MADANIYAT” VA BOSHQA YOT MAFKURALARGA QARSHI IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISHDA MILLIY MENTALITETNING O‘RNI

Maxmudov L.Yu.

Toshkent tibbiyot akademiyasi o‘qituvchisi

ANNOTATION

It is possible that globalization is a natural fruit of the development of the individual and, denying their positive aspects, causes a number of contradictions and contradictions in the modern world. At the same time, it is important, first of all, to preserve the spiritual and moral values that make up culture and its main root.

АННОТАЦИЯ

Не исключено, что глобализация является естественным плодом развития личности и, отрицая их положительные аспекты, вызывает ряд противоречий и противоречий в современном мире. При этом актуально, прежде всего, сохранение духовно-нравственных ценностей, составляющих культуру и ее главный корень.

O‘zbekistonda istiqlolning dastlabki yillaridan boshlab xalqimizning asrlar davomida intilib kelgan orzu-maqсадlari va zamon talablarini, dunyoviy taraqqiyot mezonlarini hisobga olgan holda, jamiyat hayotida ana shu ikki omilning uyg‘un tarzda rivojlanishiga alohida e‘tibor qaratildi. Mamlakatimizning ichki va tashqi siyosatini, iqtisodiy-ijtimoiy yangilanish jarayonlarini aynan shu asosda tashkil etishga ustuvor ahamiyat berildi. Shu o‘rinda ba‘zi bir ilmiy doira vakillarining jamiyatda oldin moddiy hayotni, keyin ma‘naviy masalalarni o‘ylash kerak, degan mazmundagi fikrlari mutlaqo xato bo‘lib, yangi jamiyat, yangi hayot qurish

jarayonida faqat zarar yetkazishi mumkinligini bugun hayotning o‘zi har qadamda tasdiqlab bermoqda. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, bozor munosabatlariga o‘tish davrida jamiyat a‘zolarining o‘z salohiyati va iste’dodini ro‘yobga chiqarishi uchun ularga, birinchi galda, teng imkoniyatlar va erkinlik muhitini, ham qonuniy, ham amaliy shart-sharoitlarni yaratib berishga zo‘r berildi. Oddiy qilib aytganda, kuch-g‘ayrat bilan birga, bilim va tajribasi, aql-idroki, kasb malakasi yetarli bo‘lgan, qonunlarni, o‘z haq-huquqlari va majburiyatlarini yaxshi bilgan odamgina tadbirkorlik yoki fermerlik bilan shug‘ullanishi, o‘z xususiy ishini oqilona va samarali tashkil etishi mumkin. Ko‘rinib turibdiki, moddiy va ma‘naviy hayot tamoyillari bir-birini inkor etmaydi, aksincha, o‘zaro bog‘lanib, bir-birini to‘ldiradi. Yuksak taraqqiyotga erishishni orzu qiladigan har bir inson va jamiyat o‘z hayotini aynan ana shunday uzviy bog‘liqlik asosida qurgan va rivojlantirgan taqdirdagina ijobiy natijalarga erisha oladi. Ana shu haqiqatdan kelib chiqqan holda, iqtisodiy o‘nglanish, iqtisodiy tiklanish, iqtisodiy rivojlanish jarayonlarining ma‘naviy poklanish, ma‘naviy yuksalish harakatlari bilan tamomila uyg‘un ravishda rivojlanib borishi doimo davlatimiz va jamiyatimizning e‘tibor markazida. Aynan moddiy va ma‘naviyat uyg‘unligi tufayli tadbirkorlar, mulkdorlar o‘zini va oilasini boqishga, shu bilan birga, orttirgan daromadi hisobidan o‘z yaqinlari hamda muhtoj insonlarga beg‘araz yordam ko‘rsatish, el-yurt uchun xizmat qiladigan maktab, shifoxona, madaniyat va sport maskanlari barpo etish, kerak bo‘lsa, davlat va jamiyat zimmasidagi ko‘pgina vazifalarni amalga oshirishga o‘z hissasini qo‘shib kelmoqda.

Barcha jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy taraqqiyoti bevosita uning ma‘naviy-axloqiy negizlarining rivojlanishi bilan bog‘liqdir. G‘arbning buyuk faylasufi Alber Shveyster shunday degan edi:” Voqelikni shakllantiradigan kuchlar ichida birinchisi –ma‘naviyat va axloq.Qolgan barchasi ozmi – ko‘pmi ikkinchi darajali”,¹ Insoniyat tarixiga, xususan, bugungi kunda globallashib borayotgan dunyoda sodir bo‘layotgan voqealarga diqqat bilan nazar tashlansa, bu gaplarga

¹ <http://otvety.google.ru/otvety/thread?tid=0b64f779f9c2a285>

qoshilmaslikning iloji yo‘q. Globallashuv kishilik tamadduni taraqqiyotining tabiiy mevasi ekanligi va ularning ijobiy jihatlarini inkor etmagan holda hozirgi dunyoda bir qator ixtilof va ziddiyatlarni keltirib chiqarayotgan jihatlarni ham e‘tibordan qochirib bo‘lmaydi. Bu haqda fikr yuritayotganda, avvalo, madaniyat va uning bosh tomirini tashkil etgan ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarni asrab-avaylash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, axloqodob masalalarini ma‘naviy qadriyatlar orqali yuksaltirish bugungi davr talabidir. O‘zbekiston respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev aytganlaridek “Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma‘naviyatdir. Biz yangi O‘zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyotga hamda ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma‘naviyatga tayanamiz.”¹ Kishilarning ma‘naviy faoliyati mahsuli Ma‘naviy qadriyatlar hissoblanadi. bilishning murakkab jarayoni natijasida yuzaga kelgan bilim, qarash, malakalar samarasidir. Ma‘naviy qadriyatlarni yaratishdan ko‘zlangan bosh ma‘no – bu moddiylikni ideallikka “bo‘ysundirish”. Milliy va umuminsoniy ma‘naviyat va qadriyatlardan to‘la bahramand bo‘lmagan, ona tilini bilmagan jamiyatning har tomonlama rivojlanishiga ongli tarzda hissa qo‘shmagan inson ma‘naviy qashshoqdir. Mustaqil respublikamiz istiqbolini belgilovchi har bir fuqoroning o‘z burchi va majburiyati mohiyatida ma‘naviyat va axloqiylikni qayta tiklash; o‘zbek xalqi asrlar mobaynida yaratgan madaniy boyliklarni, noyob tarixiy obidalarni avaylab saqlash va kelgusi avlodlarga yetkazish tadbirlarini ko‘rish; qadimiy va zamoniviy xalq qadriyatlarini, adabiyot va san‘atni bilish va rivojlantirish; respublikada yashovchi boshqa xalqlar madaniyatiga, tiliga hurmat bilan munosabatda bo‘lish; hurfikrlilik, vijdon va din erkinligini qaror toptirish; ma‘naviy mulkni milliy qadriyat sifatida himoya qilish; oilani milliy qadriyatlar asosida mustahkamlash; ta‘lim tizimining barcha bo‘g‘inlarida umuinsoniy va milliy qadriyatlarning mazmuni va mohiyatini chuqur o‘rganishga

¹ <http://www.dissercat.com/content/kulturnaya-identifikatsiya-v-usloviyakh-globalizatsii-sluchai-sotsialnykh-setei>

erishish kabi shartlarni amalga oshirish yotadi. Bir soʻz bilan aytganda, insoniyat paydo boʻlibdiki, hamisha odamiylik qiyofasini, feʼl-atvorda oʻziga yarashadigan xatti-harakatlarini, u yoki bu fazilatlarini mujassamlashtirishga intilgan. Hozirgi zamon jamiyatini koʻproq postmodern jamiyati deb atash keng tarqalgan. Uning asosiy belgilari: ishlab chiqarishda yuksak texnologiyalar qoʻllaniladi, axborot texnologiyalari nafaqat ommaviy kommunikasiya sohasiga, shuningdek jamiyat hayotining barcha sohalariga, hatto ishlab chiqarishga ham kirib keldi, softver (elektron aloqa xizmatlari) sohasi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotning uzviy tarmogʻiga aylandi, jahon taraqqiyotida globallashtirish tendensiyasi vujudga keldi, ommaviy madaniyat keng tarqalgan ijtimoiy hodisaga aylandi, inson ongi, tafakkuri va xulq-atvori, jamiyat mentaliteti ancha oʻzgardi. Natijada baʼzi bir mumtoz qadriyatlar deformasiyaga uchradi, ular oʻrnini esa ayrim hollarda soxta qadriyatlar egallamoqda. Tanlab tizimlashtirilgan axborotlar xuruji yordamida turli RR (piar)-kompaniyalar orqali omma ongi boshqarilmoqda. Internet tarmogʻi, xorijiy telekanallar, uyali aloqa tizimi va hokazo vositalar orqali tarqatilayotgan turli gʻayri milliy gʻoya va qarashlar yoshlar ongiga jiddiy taʼsir koʻrsatmoqda.

Mustaqillikning dastlabki yillaridanoq oʻnlab yangi gazeta va jurnallar, xususiy radiostantsiyalar, telestudiyalar tashkil topdi va shakllanish jarayonini boshdan kechirmoqda. Mazkur nashrlarning gʻoyaviy yoʻnalishi, eʼlon qilinayotgan maqolalardagi maʼnaviyat masalasi eng dolzarb muammolardan biri sifatida yuzaga qalqib chiqmoqda. Nashr muassisi va bosh muharrir bevosita eʼtibor qilishi shart boʻlgan bu muammolar millat peshvolari — ziyolilarni oʻylantirishi kerak. Toki, biz shu xalqning farzandi ekanmiz, hech birimizga uning axloqiy qadriyatlarini, qalb kechinmalarini ermak qilish huquqi berilmagan. Qator xususiy nashrlarda toʻxtovsiz, taʼbir joiz boʻlsa, kim oʻzarga eʼlon qilinayotgan «ijod» namunalari millat maʼnaviyatiga tajovuz, deb tushunish mumkin. Oʻzbek mentalitetining yorqin ifodasi boʻlgan uyat, or-nomus, andisha, gʻururni («Er yigitning uyalgani — oʻlgani», «Uyat— oʻlimdan qattiq» xalq maqollari) arzon pullayotgan, toptayotgan hamkasblarimiz zimmasida istiqloq masʼuliyati ham bor.

ADABIYOTLAR

1. Mamanazarov N. Etnik o'zlikni anglash va ijtimoiy taraqqiyot // – Jamiyat va boshqaruv. – Toshkent, 1998. - №3. – B. 37-39.
2. Nishonova O. O'zbek ayollari milliy o'zlikni anglashi: tarixiylik va zamonaviylik // Falsafa va huquq. – Toshkent: 2005. - №2.
3. Otamuratova F. Milliy qadriyatlar va milliy ruhiyat // Xalq ta'limi. – Toshkent, 2000. – № 3. – B. 39-42.